

Türkiye’de KOBİ’lerin Sosyo - Ekonomik Etkileri

H. Yunus TAŞ *

Özet

Türkiye’de 1980’li yıllarda önem kazanan KOBİ’ler; toplam işletmelerin % 99.8 gibi çok yüksek bir oranı oluşturmaktadır. Sayıca oldukça yüksek olan bu işletmelerin ekonomi içinde ki etkilerinin de mutlaka artırılması gerekmektedir.

Bu çalışmada; Türkiye için ekonomik ve sosyal hayatın vazgeçilmez unsurları olan KOBİ’lerin, ülke ekonomileri içindeki mevcut yerleri ve önemi ile, ülke ekonomisine yapacakları katkıların daha da artırılması için ne tür önlemlerin alınması gerektiği ve konu ile ilgili çözüm önerileri ele alınmaktadır. Aslında, ilgili kurumlar eliyle KOBİ’lerin iyi organize edilmeleri neticesinde, toplumsal dengelerin sağlanmasında, daha sağlıklı ve refah seviyesi yüksek olan bir orta sınıfın oluşumunda önemli rollerinin olabileceğine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ’ler, İstihdam, İşsizlik, Gelir Dağılımı, Sosyal İçerme.

Socio - Economic Effects Of Small And Medium Size Enterprises (SMES) In Turkey

Abstract

Small and Medium size Enterprises (SMEs) which became important in Turkey especially in 1980s consist of 99.8 % of total enterprises in Turkey.

It is absolutely necessary to increase the effects of these enterprises in economics, whose quantity is fairly high. In this study, The present statute and importance of SMEs which are indispensable factors of economic and social life in Turkey and what kind of precautions should be taken in order to increase their contributions to national economics and suggestions of solutions concerned with the issue are held. In fact, it has been mentioned that there are important roles in forming a healthy and affluenced mid-class whose level will be higher one in order to supply social equality by means of organizing SMEs well and of turning them into vehicles of a very good social politics at the same time.

Key Words: SMEs, Employment, Unemployment, Distribution of Income, Social Involvement.

* Dr., Gümrük Müsteşarlığı, İstanbul Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğü, tasyunus@hotmail.com

1. Kobi’leri Sosyal Hayata Yönelik Sağladığı Faydalar

KOBİ’lerin oluşturduğu canlı ve hareketli rekabet piyasası ortamından tüm toplum istifade eder. Söz konusu piyasa tipinde; iş imkânları tüketicilerin artan tercih imkânı zenginlik “sağlık eğitim ve ulaşım hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması mümkün olmaktadır” (Özdemir, 2006: 54). Toplumdaki uç grupların (göçmenler, azınlıklar ve ayrımcılığa maruz kalanlar) ve işe girmede dezavantajlı sosyal kesimlerin istihdam olanağı bulması ve ekonomiye katılımlarını sağlamaktadır (ILO, 189 sayılı Tavsiye Kararı, m. 2 / d).

Yukarıda sayılan avantajların yanında; toplumsal hayat standartlarının yükselmesi, işçi-işveren arasında olumlu ilişkilerin gelişmesi, orta sınıfın daha da büyümesi neticesinde toplumun aşırılıklardan ve sosyal sorunlardan korunması toplumsal bütünleşmenin sağlanması, toplumsal ve bireysel gelir dağılımı problemlerinin azalması gibi birçok konuda olumlu neticelerini de saymak mümkündür (ILO, World Employment Report, 2002:).

KOBİ’lerin taşıdığı önemi bir kere daha söylemek gerekirse bu işletmeler bir toplumda ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal ve siyasi açıdan da önemli görülmekte ve adeta toplumun bel kemiğini oluşturmaktadırlar. Üretime istihdama ve istikrara olan katkılarının yanında bunların da ötesinde daha önemli görevleri bulunan kuruluşlardır.

KOBİ’ler ekonomik kuruluşlar olduklarından dolayı amaçları her şeyden önce ekonomik yönlüdür. Yani kıt kaynakları rasyonel bir biçimde kullanarak toplumda ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri en hızlı bir şekilde sağlayabilmek öncelikli amaçlarıdır (Küçük, 2005: 83). Bu amaçlarını esnek yapıları ile serbest piyasa ekonomilerinde iyi bir şekilde yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Diğer yandan birçok yazar KOBİ’lerin yalnızca ekonomik açılardan üstün yönlerinin olmadığı sosyal ve toplumsal alanlarda da topluma büyük katkılarının bulunduğu sosyal sorunların çözümünde önemli pay sahibi olduğuna işaret etmektedir. Ekonomik sistemin bir parçası olduğu kadar sosyal sistemin de bir parçasıydılar ve sosyal alana katkılarının olmaması düşünülemez. Bir ülkenin bütün bölgelerine yayılmış olan KOBİ’ler o ülkedeki bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde istihdam artışı sağlanmasında bireylerin refah düzeylerinin artırılmasında (gelir dağılımında adaletin sağlanmasında) sosyal dışlanmanın önlenmesinde ve mülkiyetin geniş bir tabana yayılmasında ekonomide nitelikli ve deneyimli işgücünün oluşmasında vb. büyük boyutlarda katkıda bulunmaktadır.

Tüm bu yararları yanında o ülkede demokrasinin geliştirilmesinde, ekonomik ve sosyal krizlerin atlatılmasında oynadığı roller de gözden uzak tutulmamalıdır. Özetle denilebilir ki bir ülkede “KOBİ’ler geliştikçe üretim artar, işsizlik azalır, gelir dağılımı düzelir, ekonominin rekabet gücü artar, dış alım dış satım büyür, ekonomi bir savunma gücü kazanır, girişimcilik ruhu canlı tutulur, tasarruf ve yatırım düzeyi de yükselir (Yılmaz, 2004: 3).

KOBİ’ler görüldüğü gibi birçok amaca hizmet edebilmektedir. Bu amaçlara bağlı olarak bir ülkede bunlardan hangisi daha fazla önemseniyorsa ona göre politikalarda bir farklılaşmanın bir değişimin yapılması gerekecektir. Örneğin ülkemizde olduğu gibi herhangi bir ülkede eğer büyük boyutlarda bir işsizlik sorunu yaşıyorsa o ülkede KOBİ’lere yönelik politikalar oluşturulurken politikaları oluşturanların bu açıdan bir yaklaşıma sahip olmaları kaçınılmaz olacaktır. Ülkelerin planlı bir şekilde KOBİ’lere yönelik strateji ve politikalar belirlemesi kendi yararlarına olacaktır. Nitekim ülkemizde yakın zamanda uygulamaya konulan “istihdamı teşvik” düzenlemesi ve çeşitli adlar altında (can suyu ve ihracatı teşvik kredileri) verilen KOBİ kredilerine bu açıdan bakılabilir.

2. Gelir Dağılımını Düzenlemedeki Rolü

Türkiye'deki gelişmişlik farklarının azaltılması ve bu bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal refahın dengeli hale getirilmesi için; ekonomik açıdan geri olan bölgelerde gelir düzeylerinin arttırılması yerel yönetimlerin güçlendirilmesi mutlaka sağlanmalıdır. Ayrıca kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması ile birlikte bu bölgelerde ekonomiyi canlandırmak ve ekonomik faaliyetlerin çeşitliliğini arttırmak üzere girişimciliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin hem AB üyesi ülkelerle hem de kendi bölgeleri arasındaki farkları olumlu yönde azaltması gerekmektedir (DPT 2006 Yılı Programı, 2006: 113).

Ülkemizde başta nüfus dağılımında olmak üzere bir çok alanda bölgeler arasında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Bunların başında; gelir dağılımı, işletmelerin dağılımı, işgücünün ve istihdamın dağılımı eğitim düzeyi ile teknik ve sosyal alt yapı gibi konular gelmektedir. Tüm bunlar bölgeler ve iller arasında gelişmişlik açısından önemli farklar doğurmaktadır; birçok önlemin alınmasına rağmen bölgeler arasındaki farklar henüz olumlu yönde istenilen düzeye getirilememektedir (Özdemir vd. 2006: 55).

KOBİ'lerin Türkiye'de bölgelerarası ekonomik dengesizliklerin azaltılmasında önemli roller oynadığı görülmektedir. Coğrafi açıdan büyük bir ülke sayılabilen ülkemizde KOBİ'ler tüm bölgelere dağılmıştır. Bu dağılım eşit bir şekilde olmadığı hatta bazı bölgeler lehine olacak şekilde gerçekleşmiş olsa dahi bugünkü mevcut durum itibariyle KOBİ'lerin tüm bölgeler için önemli sosyal görevler ifa ettiklerini söylemek mümkündür (Gök, 2004: 142).

Hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde KOBİ'lerin ülke içindeki yerleşimlerine bakıldığında büyük işletmelerden daha farklı bir tercihte buldukları görülmektedir. Büyükler daha ziyade büyük şehirlerin etrafında yerleşmeyi tercih ederken küçük ve orta ölçekli işletmeler ülke çapında bütün şehirlerde kasabalarda hatta en küçük yerleşim birimlerinde dahi kurulmakta ve üretimde bulunmaktadır. Bu yöndeki işlevleri ile çok önemli görevler üstlenmektedirler.

KOBİ'ler tüm ülke sınırlarını kendilerine faaliyet ve üretim alanı olarak görmekte olup nisbeten daha küçük sermayeye dayalı yapıları neticesinde de kolayca ülkenin her yerinde kurulup yaygınlaşmalarına imkân sağlamaktadır. Bu nitelikleriyle hem ekonomik faaliyetlerin bölgeler ve iller arasında dengeli dağılımına hem de o bölgelerde istihdamın artışına işsizliğin önlenmesine katkıda bulunmaktadır (Gök, 2004: 115; Özdemir vd. 2006: 56).

Bu nedenle KOBİ'lerin toplumsal fonksiyonlarının başında bölgeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin dengelenmesine olan katkıları gelmektedir. Büyük şehirler dışında diğer il ve ilçelerde ve ülkenin tüm bölgelerinde kurulup ekonomik faaliyetlerde bulunan KOBİ'ler:

- İlgili bölgelerin kalkınmalarına emek-yoğun yapılarıyla bu bölgelere kazandırdıkları yeni iş alanları ile işsizliğin giderilmesine ve işsizlikten doğan toplumsal problemlerin önlenmesine;
- Sağladıkları istihdam olanaklarıyla o bölgelerden büyük şehirlere olan göçün önlenmesine; bölgesel gelir dağılımına yaptıkları katkı ile sosyal problemlerin azaltılmasına;
- Kısaca bölgeler arasında oluşan negatif dengesizliklerin giderilmesine önemli ve büyük katkıları olmaktadır.

Bu amaçla (6 Şubat 2004) bölgeler arası dengeyi sağlamak üzere 2001 yılı rakamlarıyla kişi başına GSYİH 1500 ABD Doları ya da altında olan 49 ilde yatırım ve istihdamın arttı-

rilmasını sağlamaya yönelik olarak bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

Bu illerde “Organize Sanayi Bölgeleri Endüstri Bölgeleri ve Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde” yatırım yapacak işletmelere yönelik olarak gelir vergisi stopajı teşviki sigorta primi teşviki (işveren payında) bedelsiz yatırım yeri tahsisi ve enerji desteği gibi teşvikler söz konusudur. Diğer yandan yine bölgesel farklılıkları azaltmak amacıyla 12 bölgede kalkınma programı devam etmektedir.

Bölgesel kalkınmaya yardımcı olmak, bölgeler arası farklılıkları azaltmak için Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığında (KOSGEB) bir “Bölgesel ve Yerel Kalkınma Merkezi” oluşturmuştur.

KOBİ’lerin bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinde bölgesel kalkınmaya olan katkısı bir araştırmada 5 aşamada ele alınmaktadır. Bu araştırmada işletme büyüklüğü ile ekonomik kalkınma arasında doğrusal bir ilişki kurulmaktadır. Görüleceği üzere özellikle kalkınmanın ilk dönemlerinde KOBİ’ler büyük bir önem taşımaktadır. Bu aşamalar sıralanacak olursa;

1. Aşama: “KOBİ’lerin (özellikle küçük işletmelerin) ülkenin tüm coğrafik bölgelerine dağılmış bulunması

2. Aşama: Kırsal veya taşra bölgelerinde küçük işletmelerin bölgelerde istihdam ve gelir sağlayarak bölge nüfusunun büyük şehir merkezlerine nüfus göçünü büyük oranda engellemesi

3. Aşama: Duran ya da azalan göç sonucu bölgede ekonomik faaliyetlerin canlanması

4. Aşama: Her bölgenin imkânlarına ve izlenen kalkınma politikalarına bağlı olarak canlanan ekonomik faaliyetlerin dinamik ve büyüme potansiyeli yüksek işletmelerin doğuşunu teşvik edici bir ekonomik ortamı oluşturması (inkübasyon)

5. Aşama: Esnek yapıya sahip değişime açık ve büyüme potansiyeli yüksek işletmelerin kurulması ile bölgesel kalkınmanın hızlanması ve dolayısıyla ülke ekonomisinin hızlı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamaları.”

Sonuç olarak ifade edilmelidir ki KOBİ’lerin bölgeler arasındaki dengesizliği önlemedeki rolleri göz önünde tutularak ülkemizde halen mevcut olan bölgeler arası dengesizliği gidermek için ekonomik açıdan geri kalmış bu bölgelerde KOBİ’lerin kurulması ve geliştirilmesini teşvik edici politikalara öncelik verilmeli bunun da en etkili yöntemlerin başında geldiği belirtilmektedir (Özdemir vd. 2006: 57) .

3. Toplumsal Bütünleşmeyi Sağlamadaki Rolü

Anlam ve ifade olarak olumsuz bir anlama sahip olan “sosyal dışlanma” kavramı toplumsal gelişme açısından istenmeyen bir durumu ifade etmektedir. Bu nedenle özellikle gelişmiş olan ülkeler Toplumsal Bütünleşmeyi (sosyal içermeyi)¹⁸ sağlamak üzere toplumsal dışlanmaya maruz kalmış kesimlere yönelik olarak birtakım politikaların geliştirilmesi ve toplum içinde etkin bir şekilde uygulanabilmesi için çeşitli çözüm yollarına yönelmektedirler.

Bir toplumda özellikle işsizlerin, çocukların, gençlerin, kadınların, yaşlıların, özürülülerin, eğitim almamış veya alamamış kişilerin, tarım sektöründe çalışanların, geçici işlerde ve güvencesi olmayan işlerde çalışanların, kırsal kesimde yaşayanların, çok çocuklu geniş ai-

¹⁸ **Sosyal içirme:** Sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların ekonomik ve sosyal hayatta yer almalarına engel olan faktörlerin ortadan kaldırılarak yaşam seviyesinin toplumda kabul edilebilir bir düzeye getirilerek, toplumla bütünleşmenin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. **Sosyal dışlanma:** İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, özürülülük gibi nedenler eğitim, sağlık ve kültürel olanaklardan yararlanamamak, üretim etkinlikleri içinde yer alamamak ve karar alma süreçlerine katılamamak olarak tanımlanabilmektedir.

lelerin vb. sosyal dışlanmayla ve fırsat eşitsizliğiyle karşı karşıya kaldıkları gözlenmektedir. Bu kesimler ya hiçbir gelire sahip olamamaktadırlar ya da yetersiz düzeyde bir gelir elde edebildiklerinden yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalabilmekte sağlık, eğitim hizmetlerinden ve kültürel olanaklardan yararlanamamaktadırlar (DPT 2006 Programı, 2006: 114).

Hane Halkı Bütçe Anketi verileri doğrultusunda hazırlanan Tablo 16’da görüleceği üzere sosyal dışlanmaya maruz kalan kesimlerin yoksulluk oranlarına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Tablo I: Türkiye’de Çeşitli Ölçütlere Göre Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler (2004)

Ölçütler	En Yoksul Kesim	Yoksulluk Oranı (2002 %)	Yoksulluk Oranı (2003 %)
Yerleşim Yeri	Kırsal Kesim	35.0	37.0
Cinsiyet	Kadın	27.2	28.3
Eğitim	Okur–Yazar Olmayan	41.1	42.4
Hanehalkı Kompozisyonu	Ataerkil / Geniş Aile	34.3	32.7
İktisadi Faaliyet	Tarım Sektörü	36.4	39.9
İşteki Durum	Yevmiyeli	45.0	43.1
İş Aramama Nedeni	Özürlü	36.0	–
Sosyal Sigorta	Sağlık Sigortası Olmayan	43.6	–
Genel Yoksulluk Oranı (Gıda ve Gıda-Dışı Yoksulluk) (1*)		27.0	28.1

Kaynak: DPT, 2006 Yılı Programı, s. 91. (Çevrimiçi): <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>. 23 Ocak 2009.

Yine ülkemizde gelir dağılımının toplumun çeşitli sınıfları arasında oldukça dengesiz bir şekilde dağıldığını **Tablo I**’de, 2004 yılı verilerini esas aldığımızda, çok açık bir şekilde görebilmekteyiz. Bu durumu tabloya bakarak kısaca şöyle özetlemek mümkün: Toplumun en düşük gelir seviyesine sahip % 20’lik kısmı, % 6 gibi oldukça düşük bir gelir toplamına sahip iken toplumun en üst gelirine sahip olan % 20’lik kısmı ise toplam gelirin % 46 gibi oldukça yüksek bir payını almaktadır. Tabloda %20’lik dilimler halinde belirlenen toplumsal gelir gruplarının arasındaki gelir farkı yaklaşık sekiz kat kadar farklı olmaktadır.

İlgili tabloda toplumun çeşitli sınıfları arasında gelir dağılımı açısından, büyük bir uçurum denilecek kadar farklı oran ve büyüklükte dengesizliklerin olduğu ve bunun neticesinde ise sınıf çatışmaları ve toplumsal sıkıntılara neden olacağı düşünülmektedir. Bu tür dengesizliklerin önüne geçebilmenin çarelerinden birisi de KOBİ’lerin ekonomik ve sosyal açılardan desteklenerek teşvik edilmeleridir.

Tablo II: Türkiye’de % 20’lik Hane Halkı Dilimlerine Göre Yıllık Kullanılabilir Gelirlerin, Dağılımı Adaletsizliği (1994–2004

Yüzde 20’lik Dilimler	1994	2002	2003	2004
Birinci % 20	4.9	5.3	6.0	6.0
İkinci % 20	8.6	9.8	10.3	10.7
Üçüncü % 20	12.6	14.0	14.5	15.2
Dördüncü % 20	19.0	20.8	20.9	21.9
Beşinci % 20	54.9	50.1	48.3	46.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Tuncay Güloğlu, “Poverty and Income Inequality in Turkey: Toward Accession to European Union”, **Rethinking Turkey EU Realations**, Editet: by Kenan Bağcı and Gül Tuğba

Bağcı, Mv Wissenschaft, Germany, Minster, 2007, s. 182.

Türkiye’de Toplumsal Bazı Problemlerin Rakamsal ifadeleri

- **Tarım ve Yoksulluk:** Tarım kesiminde yoksulluk oranı: 2002 yılında % 36.4, 2003 yılında % 39.9 ve 2004 yılında % 40 Tarım Sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı: 2005 yılında % 29.5 iken AB–15 ortalamasında % 3–4’ler seviyesindedir (DPT, Türkiye’de Yoksullukla Mücadele, 2006: 92).
- Çalışanlar içinde en yoksul kesimler:
- Ücretsiz aile işçileri: % 38.73
- Yevmiyeliler: % 37.52
- Kırsal alanda yaşayan kadınların % 31’i Kentte yaşayan kadınların % 18.7’si okuma yazma bilmemektedir (DPT 2006 Programı, 2006: 92).
- **Yoksulluk ve Sosyal İçermeye İlişkin Politikalar:** Yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında olan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının arttırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin sağlanması temel amaçtır.

Türkiye, sosyal dışlanmayla mücadele topluluk eylem programına, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki 26 Şubat 2002 tarihli Çerçeve Anlaşması ve 3 Şubat 2003 tarihli mutabakat zaptının 2. ve 4. maddeleri ile katılmıştır.

Tablo III: Türkiye’de Gıda ve Gıda dışı Yoksulluk Oranları, Kişi Başı Günlük Gelir Miktarları (% ve \$ Bazında)

Konu Başlıkları	2002	2003	2004
Gıda yoksulluğu (açlık)	1.35	1.29	1.29
Gıda+gıda dışı (yoksulluk)	26.96	28.12	25.60
Kişi başı günlük 1 \$’ın altı	0.20	0.01	0.02
Kişi başı günlük 2,15 \$’ın altı	3.04	2.39	2.49
Kişi başı günlük 4,3 \$’ın altı	30.30	23.75	20.89
Görelî Yoksuluk	14.74	15.51	14.18

Kaynak: DPT, Türkiye’de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal İçerme Politikaları, Aralık 2006.

Yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ilgili başlıca engellerin belirlendiği 2006–2008 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programda ele alınan 5 başlıktan bir tanesini “Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele” olarak belirlemiştir. Yine 2006 yılı içinde tamamlanmak üzere AB’nin “Sosyal Dışlanma İle Mücadele Stratejisi”ne uygun olarak bir “Sosyal İçerme Belgesi” hazırlanmıştır. Belgede konu kapsamında, temel sorun alanlarının tesbiti yapılarak AB ile uyumlu politika önlemlerine (kadınların ve gençlerin korunması, yaşlı ve engellilere yönelik önlemler) ağırlık verilmektedir (DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 224).

Sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadelede en önemli araç istihdamın artırılması ve sosyal koruma sisteminin geliştirilmesidir. KOBİ’ler sosyal dışlanmaya maruz kalan ya da böyle bir risk altında olan bireyleri ve grupları istihdam yoluyla ekonomik ve sosyal yaşama katarak onların durumlarının iyileştirilmesine ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesine katkı sağlamaktadır. Böylece toplumda sosyal dışlanma ve yoksulluk riskinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar (DPT, 2006 Yılı Programı, 2006: 92).

KOBİ’lerin toplumsal yapı içerisinde öne çıkan önemli özelliklerinden bir diğeri “orta sınıfı” temsil etmesidir. “Alt” “Orta” ve “Üst” gelir gruplarından oluşan bir toplumda orta sınıfın güçlü olması, o toplumun hem ekonomik hem de sosyal yönden güçlü ve dengeli olması anlamına gelmektedir. Orta sınıfın güçlü olduğu ülkelerde toplumun bireyleri arasındaki gelir dağılımı daha düzgün dağılmıştır. Sınıflar arasında uçurum yoktur, sosyal huzursuzluklar oldukça düşüktür. Bu yüzden tüm ülkelerde daha sağlıklı bir toplumsal yapıya sahip olma amacıyla orta sınıfı desteklemeye ve güçlendirmeye yönelik politikalar tercih edilmektedir. Gruplar arasındaki denge alt ya da üst gruplar lehine değiştiğinde toplumsal yapının giderek sağlığını kaybettiği tespit edilmektedir (Özdemir vd. 2006: 60).

Bu özelliği ile KOBİ’ler orta sınıfın güçlenmesine önemli katkıda bulunduğu gibi bizatihi orta sınıfın kendisi de girişimciliğin en önemli kaynağıdır. Girişimcilik belli bir birikim gerektirdiği için alt gelir gruplarının böyle bir şans bulmaları çok zor olduğu gibi başarıya ve statüye kavuşmuş üst sınıfların da girişimcilik dinamizmini kaybetmeleri ihtimali yüksektir. Bu nedenle hem toplumun sağlıklı bir şekilde gelişimi hem de orta sınıfın ve girişimciliğin istenen düzeylere gelebilmesi açısından, KOBİ’lerin varlığı ve güçlü olmaları oldukça önemlidir.

4. Türkiye’de Kobi’lerin İstihdamı Arttırmadaki Rolü

Hem gelişmiş sosyal refah ekonomilerinde hem de ülkemizde KOBİ’lerin en önde gelen özelliklerinden birisi yeni işler ve iş alanları oluşturmak ve bu yolla istihdam sağlama gücüdür. KOBİ’lerin istihdama katkısı her zaman olduğu gibi küresel ekonomik krizin yaşandığı dönemde (2008–2009, ...) çok daha önemli bir hale gelmiştir. Bu nedenle; günümüzde her zamankinden farklı olarak KOBİ’lerin önemi ve değeri daha iyi kavranmakta ve anlaşılmaktadır.

Böyle bir ortamda büyük ölçekli işletmelere göre daha yüksek oranda emek–yoğun olarak çalışan KOBİ’lerin sahip olduğu istihdam potansiyeli açıktır. İzledikleri KOBİ merkezli ekonomi politikalarıyla bu potansiyeli kullanmayı bilen ülkeler işsizlik sorunlarını belirli oranlara indirebilmektedirler. Zaten KOBİ’ler günümüz piyasa ekonomilerinin istihdam artırma araçları olarak en vazgeçilmez unsurlarındandır.

KOBİ’lerin istihdamla ilişkisi, yalnızca KOBİ’lerin daha az sermaye ile, daha çok sayıda işgücüne istihdam olanağı sunması ve çok sayıda insana ücretli olarak çalışabilme fırsatı vermesinin yanında bir gerçeği daha ifade etmektedir. O da girişimci ruhu olan çok sayıda insanın kendi işletmelerini kurarak işgücüne girişimci olarak katılmalarına olanak sağlaması ve bu yolla da bir ülkedeki istihdam seviyesini yükseltmesidir. Bir işverenin yanında ücretiyle çalışmak yerine, kendi işini kurmayı tercih eden girişimcilerin sahip oldukları ruh ve yetenekleri ile bir ekonomi için çok daha büyük öneme sahiptirler (Gök, 2004: 115).

2008 yılının son çeyreğinde Türkiye ekonomisi üzerinde etkileri ciddi bir şekilde hissedilen “Küresel Finans Kriz”inin olumsuzluklarını azaltmak ve düşük seviyelerde etkilenmek amacıyla bazı önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin başında 2008’in Kasım–Aralık ayları ve 2009 yılının Şubat, Nisan ve ... devam eden aylarında Türkiye’de istihdamı korumak ve piyasalardaki durgunluğu gidermek amacıyla peş peşe birkaç tane ekonomik destek paketi açıklandı.

Ancak bütün bu önlem ve desteklere rağmen özellikle sanayideki daralmalar ve ihracatın ciddi oranlarda düşmesiyle (% 25–30) işsizliğin artması engellenememektedir. 2008 sonu itibari ile işsizlik oranı 2007 yılının aynı dönemine göre % 1.2 artarak % 11.2’ya çıkmıştır (TÜİK, 2008 Kasım Dönemi Raporu, 2009). Ayrıca 2009 yılının Ocak ayında ise, işsizlik oranının artarak devam ettiği ve % 15.5’e kadar çıktığı görülmüştür (TÜİK, 2009 Ocak Dönemi Haber Bülteni, 2009). Sanayi sektöründeki daralmalar, başta otomotiv, otomotiv yan sanayi, kimya sanayi, tekstil ve inşaat alanlarında olmakla birlikte, diğer birçok iş kolu da etkilenmiştir. Ayrıca imalat sanayinde kapasite kullanım oranları (% 80 ‘den % 60’a) kadar düşmüştür (TÜİK, 2008 Yılı Kapasite Kullanım Oranları Raporu, 2009).

Söz konusu ekonomik paketlerin hepsinde KOBİ’lere destek vardı. Amaçlanan ise yükselen işsizliğe ve piyasadaki durgunluğa çare olmaktır. Bu destekler oldukça cazip ve uzun vadeli geri dönüşümü olacak, düşük faizli krediler şeklinde olduğu gibi faizsiz bir ve iki yıl

sonra geri ödemeli krediler şeklinde de olmuştur.

Dünya Bankası tarafından yayımlanan bir raporda, KOBİ'lerin istihdama katkılarının boyutu şu şekilde ifade edilmektedir: Küçük işletmelerde bir kişilik istihdam oluşturabilmek için harcanacak miktar büyük işletmelerde harcananın 1/3'üdür (Özdemir vd. 2006: 62). Dolayısıyla Türkiye gibi sermayenin kıt olduğu ve işsizliğin yaygın olduğu ülkelerde, KOBİ'lerin sahip olduğu bu avantaj onların önemini arttırmaktadır.

Yeni işler oluşturma ve bu yolla istihdama katkıda bulunmada küçük işletmeler büyüklere göre nasıl avantajlıysa, istihdam açısından sahip oldukları diğer bir avantaj ise ekonomik kriz ortamlarında istihdamı korumaya olan katkıları yönündendir. Önceden de ifade edildiği gibi KOBİ'ler ekonomik kriz ve istikrarsızlık dönemlerinde büyük işletmelerle karşılaştırıldığında çok daha dirençlidirler.

Ekonomide sorunların yaşandığı dönemlerde işletmelerin bu sorunlarla mücadelede izledikleri bazı yöntemler vardır. Bunlardan bir tanesi "çalışanların işten çıkartılması" bir diğeri ise "zorunlu izin" uygulamasıdır. Her ikisi de o ekonomide istihdamın azalmasına ve işsizliğin artmasına yol açmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki küçük işletmelerde bu tür yöntemlere başvurma oranı büyüklere oranla çok düşük kalmaktadır.

Dolayısıyla büyük işletmeler krize yönelik önlemler arasında çalışanlarını işten çıkartmayı çare olarak görürken; KOBİ'ler bu şartlarda dahi personeline sahip çıkmakta, çok zor da kalmadıkça kriz dönemlerinde de ekonomik gücü elverdiği ölçüde onların maliyetine katlanmaktadır (Özdemir vd. 2006: 62). Bunun nedeni olarak genellikle az sayıda olan çalışanları ile birebir oluşturduğu bireysel ilişkilerin yanında, o alanda uzmanlaşmış vasıflı personeli daha sonra bulmada karşılaşacağı zorluklarda etkili olmaktadır.

KOBİ'lerin önemi ile ilgili olarak genelde iki yaklaşımın öne çıktığı gözlenmektedir. KOBİ'leri ekonomik sistemde desteklenmeleri gereken birimler olarak gören bu yaklaşımlardan bir tanesi; KOBİ'lerin istihdama olan katkılarını ön plana çıkarmaktadır. Bu görüş sahiplerine göre KOBİ'lerin istihdama olan katkıları hiçbir şekilde küçümsenemez. İşsizliğin yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin en büyük sosyal sorunların başında geldiği günümüz toplumlarında, KOBİ'lerden bu yönünden yararlanabilen ülkelerin önemli avantajlar sağlayabileceğini belirtmektedirler.

İkinci yaklaşımı öne sürenler ise; KOBİ'leri ekonomik sistemi canlı ve dinamik tutan birimler olarak görmektedirler. KOBİ'lerin istihdamı koruma ya da genişletme kaygısıyla değil daha çok ekonomik dinamizmi koruma ve artırma kaygısıyla desteklenmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar.

Dolayısıyla birinci yaklaşım KOBİ'lerin sosyal yönleri ikinci yaklaşım ise ekonomik yönleri üzerinde durulmaktadır. Günümüzde KOBİ'lerin sosyal ve ekonomik önemleri görülebildiği gibi gelecekte de KOBİ'lerin hem ekonomik hem de sosyal açılarından önemlerinin daha da artacağı düşünülmektedir.

KOBİ'lerin bir diğer özelliği işsizliğin düşürülmesine olan katkılarının yanında özellikle niteliksiz işçilerin istihdamına olanak sağlayan ekonomik birimler olmalarıdır. Ülkemizde bazı bölgelerde nitelikli işçi sayısı son derece sınırlıdır. Bu kişiler KOBİ'ler tarafından istihdam edilerek çalışma yaşamına katılmaktadırlar.

Büyük işletmeler vasıflı ve yarı vasıflı işçiler çalıştırmayı tercih ederken, KOBİ'ler vasıflı işçilerin yüksek ücretleri dolayısıyla ancak düşük ve orta vasıf seviyesindekileri çalıştırabilmektedirler. Vasıflı/kalifiye elemanların bu işletmelerde istihdam edilme oranları büyük ölçekli işletmelere göre oldukça düşüktür. KOBİ'ler büyüdükçe ve geliştikçe vasıflı iş-

çileri de istihdam edebilir hale gelmektedir.

Bu durumun nedenleri arasında şunları sıralamak mümkündür:

- Her şeyden önce birçok küçük işletmede vasıflı elemana gereksinim duyulmayabilir. Yine vasıflı elemanların ücret düzeyleri ve işverene maliyeti yüksek olduğundan KOBİ’ler bu tür insanların istihdamını ekonomik olarak karşılayamamaktadırlar.
- Bir diğer neden ise vasıflı çalışanların da birtakım nedenlerden ötürü (prestij, iş güvencesi, yüksek ücret ve haklar kariyer vb.) küçükler yerine büyük işletmeleri tercih etmesidir.
- Birçok KOBİ kurulduktan sonra bir müddet az sayıda ve düşük vasıf düzeyinde çalışanlar ile işlerini yürütmektedir.
- Zamanla iş hacmi genişledikçe ve işler daha karmaşıklaştıkça, hem çalışan sayısı, hem de bunların vasıf düzeyleri yükselme eğilimi göstermektedir.

Düşük eğitim düzeyinde ve vasıfsız olanlara istihdam sağlayan KOBİ’lerin ekonomide işsizliğin aşağılara çekilmesinde önemli bir görev üstlendiği açıkça görülmektedir. Ancak bu yapının “düşük ücretlere” ve “düşük iş güvenliğine” yol açtığı da diğer bir gerçektir (Bayülken, (<http://www.metalmakina.com>), 2007).

KOBİ’lerin işsizliğin çözümüne yönelik katkılarından bir diğeri de bölgesel işsizliğin azaltılmasında üstlendiği roldür. Ülkemizde işletmelerin bölgelere göre dağılımında bozukluk olması bazı bölgelerde işsizlik oranlarını yüksek seyretmesinin nedeni olurken (Güneydoğu Doğu Karadeniz ve İç Anadolu’nun doğuda kalan bölgeleri) diğer bölgelerde KOBİ’lerin sayılarının yüksek olması ise burada yer alan illerde işsizlik oranlarını Türkiye ortalamasının bile altına düşürmektedir (Denizli Kayseri Konya Gaziantep Kahramanmaraş vb.)

5. Kobi’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

KOBİ’ler tek tek ele alındığında küçük birer ekonomik birim ve ekonomiye katkıları önemsiz görülebilmektedir. Ancak toplu olarak düşünüldüklerinde sahip oldukları sayısal ve ekonomik büyüklükler, KOBİ’lerin sosyal ve ekonomik hayat için ne denli önemli olduklarını göstermektedir.

KOBİ’lerin Türkiye ekonomisindeki görünümü oransal olarak yansıtılacak olursa, hem sanayi ve hem de hizmetler sektörü ile birlikte dikkate alındığında toplam işletmelerin % 99.8’ini, toplam istihdamın % 76.7’sini yatırımların % 38’ini katma değer % 26.5’ini ihracatın % 10’unu banka kredilerinin ise % 25’ini sağladıkları görülmektedir² (Aykaç vd. 2007: 242; OECD, 2005: 346).

Yukarıda Belirtilen rakamlar daha ziyade, 2005 ve önceki yılların istatistiklerini yansıtmaktadır. Ancak Türkiye’de bilindiği üzere, 2006 yılından başlayarak 2008 yılı ekonomik kriz dönemine kadar artarak devam eden bir ihracat artışı yaşanmıştır. KOBİ’lere ait, söz konusu dönem ait toplam ihracat oranları içindeki etkinlikleri için, henüz kesin bir istatistikî bilgi bulunmamaktadır. Ancak, 2006 – 2008 yıllarında, KOBİ’lerin büyük işletmelerle birlikte, çeşitli şekillerde (fason üretici vb.) ihracata yönelik üretimde buldukları ve sektörel ihracat şirketleri aracılığı ile de dolaylı olarak ihracat yaptıkları bilinmektedir. Bu nedenle,

²- 2008 yılının son çeyreği ve 2009’un ilk çeyreğinde KOBİ’lere sağlanan çeşitli destek kredileri ile, toplam krediler arasındaki payları % 5’lerden % 25’e kadar çıkmıştır.

KOBİ'lerin ihracattaki payları 2005 yılına kadar % 10 olarak görülmekle birlikte, 2006 – 2009 yıllarında, bu oranın % 20'ler civarında olduğu tahmin edilmektedir.

KOBİ'lerin sağladığı canlı hareketli rekabet ortamından tüm toplum istifade eder. Bunlar arasında işe girimde dezavantajlı sosyal kesimlerin istihdam şansı bulması ve “ekonomiye katılımlarının artırılması” dengeli bölgesel kalkınma yaşam kalitesinin artması işçi-işveren arasında iyi ilişkilerin gelişmesi orta sınıfın güçlenerek toplumun aşırılıklardan ve sosyal çalkantılardan korunması yabancılaşmanın azalması (İLO, World Employment Report, 2002: 221). bölgesel ve bireysel gelir dağılımı problemlerinin azalması özellikle zikredilebilir.

KOBİ'lerin taşıdığı önemi bir kere daha söylemek gerekirse bu işletmeler bir toplumda ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal ve siyasi açıdan da önemli görülmekte toplumun bel kemiğini oluşturmaktadırlar. Üretime istihdama ve istikrara olan katkıları bir yana bunların da ötesinde rolleri olan kuruluşlardır.

KOBİ'ler iktisadi kuruluşlar olduklarından dolayı, amaçları her şeyden önce ekonomiktir. Yani kıt kaynakları rasyonel bir biçimde kullanarak toplumda gereksinim duyulan mal ve hizmetleri en etkin şekilde sağlayabilmek öncelikli amaçlarındandır. Bu amaçlarını esnek yapıları ile serbest piyasa ekonomilerinde en iyi bir şekilde yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Diğer yandan birçok yazar, KOBİ'lerin yalnızca ekonomik açılardan üstün olmadıklarını, aynı zamanda sosyal alanlarda da topluma büyük katkılarının bulunduğu ve sosyal sorunların çözümünde önemli pay sahibi olduklarına işaret etmektedir. KOBİ'ler ekonomik sistemin bir parçası oldukları kadar sosyal sistemin de bir parçasıdır. Dolayısı ile sosyal alana katkılarının olmaması düşünülemez.

Bir ülkenin geneline yayılmış olan KOBİ'ler, o ülkede bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde, istihdam artışı sağlanmasında, bireylerin refah düzeylerinin artırılmasında, sosyal dışlanmanın önlenmesinde ve mülkiyetin geniş bir tabana yayılmasında ekonomide nitelikli ve deneyimli işgücünün oluşmasında vb. büyük boyutlarda katkı sağlamaktadırlar (Özdemir vd. 2006: 55). Tüm bu yararlarının yanında, o ülkede demokrasinin geliştirilmesinde, ekonomik ve sosyal krizlerin atlatılmasında oynadığı roller de gözden uzak tutulmamalıdır.

Dolayısıyla bir ülkede “KOBİ'ler geliştikçe; üretim artar, işsizlik azalır, gelir dağılımı düzelir, ekonominin rekabet gücü artar ve dış alım dış satım büyür, ekonomi bir savunma gücü kazanmış olur. Böylece girişimcilik ruhu canlı tutulur tasarruf ve yatırım düzeyi de yükselir.”

KOBİ'ler görüldüğü gibi birçok amaca hizmet edebilmektedir. Bu amaçlara bağlı olarak bir ülkede bunlardan hangisi daha fazla önemseniyorsa ona göre politikalarda bir farklılaşmanın veya değişimin yapılması gerekecektir. Örneğin ülkemizde olduğu gibi herhangi bir ülkede eğer büyük boyutlarda bir işsizlik sorunu yaşanıyorsa o ülkede KOBİ'lere yönelik politikalar oluşturulurken, politikaları oluşturanların bu açıdan bir yaklaşıma sahip olmaları kaçınılmaz olacaktır. Ülkelerin planlı bir şekilde KOBİ'lere yönelik strateji ve politikalar belirlemesi kendi yararlarına olacaktır.

Nitekim ülkemizde yakın zamanda uygulamaya konulan “istihdamı teşvik” düzenlemesi ve KOBİ'leri desteklemek amacıyla “can suyu” vb isimler altında verilen krediler de bu açıdan oldukça önemlidirler. Söz konusu krediler faizsiz ve geri dönüşümü nisbeten daha uzun tutulan krediler olarak önceki dönemlerde verilen kredilerden oldukça farklı olmakta-

dırlar. Bütün dünyada bu konuda destekleri görmekte ve duymaktayız. Çünkü 2008’de başlayıp 2009 da devam eden “Küresel Finans Krizi”nin etkileri Türkiye’de de oldukça etkili bir şekilde hissedilmektedir. Bu durumda da ülkemizin kayıtsız kalması düşünülemez.

Dolayısı ile ülkemizde gelir dağılımı istihdam ve üretim açısından oldukça önemli bir yere sahip olan KOBİ’ler için daha büyük önlemler alınabileceğini tahmin etmek pek de zor olmamaktadır. Aslında daha da fazla ve büyük destekler beklenmektedir. Bu destekler krediler şeklinde olabileceği gibi, istihdamın ve üretimin desteklenmesi ile ihracatı arttırmaya yönelik destekler de olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Büyük işletmelerin kitlesel işçi çıkarmaları ve kapanan fabrikalar nedeniyle artan işsizlik sorunlarına çözüm arandığı bir dönemde, yeniden eksiklikleri fark edilen KOBİ’ler, daha iyi bir şekilde önemsenmişlerdir. Üstelik üretimin daha küçük ölçekli işletmelerde devam ettirilmesi, KOBİ’lerin istihdam oluşturma potansiyellerini büyütüştür. Bu nedenle küçük girişimlerin teşviki ve desteklenmeleri ülke ekonomileri bakımından hayati bir önem kazanmıştır. Küçük desteklerle büyük istihdam imkanları sağlayan KOBİ’ler, entegre büyük sanayi işletmelerinden bir kısmının da devre dışı kalması neticesinde, tüm sektörün muhtemel çöküşünü önlemiş olup, ekonomik hayatta kurtarıcı rol üstlenerek, yıkımın büyümesini engellemişlerdir.

Son yıllarda KOBİ’lere fazlaca ilgi duyulmasının, bu alanda çok sayıda araştırma ve çalışma yapılmasının, hükümet politika ve programlarında KOBİ’lere daha çok yer verilmesinin nedeni, KOBİ’lerin esnek yapıları ile ekonomiye canlılık kazandırmalarıdır. Bunun yanında, istihdama ve işsizliğin çözümüne katkıda bulunmaları, bölgelerarası dengesizliklerin önlenmesine yardımcı olmaları vb. özellikleri de eklemek mümkündür. Tüm bunlar başta gelişmiş ülkeler olmak üzere her ülkede KOBİ’lerin kuruluşu, gelişimi ve korunması amacıyla politikalar oluşturulması ve yürütülmesini gündeme getirmektedir.

İşsizlik oranlarının kabul edilebilir düzeylere getirilmesi için, büyük görevler beklenen KOBİ’lerin, ekonomideki diğer rollerinin yanında bu rolünü de en iyi şekilde yerine getirebilmesi ve beklenen performansını gösterebilmesi, ülkelerin yetkili kurum ve kuruluşların yeterli destek ve teşviklerine sahip olmasıyla mümkündür. Gerekli destek ve imkânlar ise klişe deyimle, yerinde ve zamanında verilmelidir.

Günümüz dünyasında tüm ülke politikalarının merkezinde KOBİ’lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunması için uygun ortamların hazırlanması amacı bulunmaktadır. KOBİ’ler dünyada olduğu gibi Türkiye ekonomisi içinde de çok önemli bir yere sahiptir. Dünyadaki gelişmelere paralel bir trend izlediğini gözlediğimiz KOBİ sektörünün önemi, ülkemizde de giderek artmaktadır.

Aynı zamanda KOBİ’ler sosyal alanda da çok önemli görevleri bulunan bir konuma sahiptirler. Bunların başlıcaları; toplumsal bütünleşmeye yönelik etkileri, bölgeler arası gelir dengesizliği düzenleme, işsizliği önleme ve istihdamı arttırmak gibi konulardır. Günümüzde ülkelerin en büyük sorunlarının başında gelen istihdam ve işsizlik gibi konuların çözümünde, istenen düzeyde sonuçların alınabilmesi için KOBİ’lerin mutlaka desteklenmesi ve gerekli imkânlarla kavuşturulmalarıdır.

Ayrıca 2008 yılının son çeyreğinde ortaya çıkan ve Türkiye’de etkilerini adeta iliklerimize kadar hissettiğimiz “Dünya Finans Krizi” neticesinde işsizliğin artması ve birçok işletmenin kapanması veya üretimini düşürmesi, üretime ara vermesi gibi piyasada birçok

olumsuzluklar olmuştur. Mevcut olumsuzlukları azaltmak ve sorunlara çözüm bulmanın yolu da yine KOBİ'lere yönelik verilecek destek ve çözüm politikalarından geçmektedir.

Bu konuyu biraz açacak olursak; KOBİ'lere verilecek ekonomik destekler ile üretim artışı ve istihdam oranının yükselmesine neden olabilecektir. Diğer yandan bu destekleri alabilmek için konulan hukuki ve formel şartların kolaylaştırılması, bu anlamda teşvik ve desteklerden yararlanacak KOBİ'lerin sayısını artıracaktır. Türkiye'de maalesef KOBİ'lerin toplam kredilerden almış olduğu pay, 2006 yılına kadar % 5–10 arasında iken, daha sonraki yıllarda kısmen artığı (% 15–25) görülmüştür.

Ancak burada önemli gördüğümüz bir hususunda altının mutlaka çizilmesi gerektiğine inanmaktayız. Ekonomik kriz döneminde yaptığımız araştırma ve küçük işletme sahipleri ile yapılan görüşmelerde, KOBİ'lere verilen kredi şartlarının çok ağır olduğu belirtilmektedir. Bu şartların başlıcaları ise firmaların vergi vb. borçlarının olmaması ve buna benzer birçok formalite ve belgenin istenmesidir. zaten dar boğaza girmiş firmaların borçlarının olmaması mümkün değildir. Ayrıca borcu olmayan işletmenin durumu ise, genelde iyi olarak düşünülür. Yani esasen kredi desteklerinin, borcu olan KOBİ'lere mümkün olduğu kadar, belli ölçüler dâhilinde daha fazla ödenmesi amaca uygun düşecektir. Ekonomik kriz döneminde (2008–2009,...) dar boğaza düşen ve borçlarını çeviremeyen KOBİ'lerin de mutlaka desteklenmesinin gerektiği düşünülmektedir.

KOBİ'lerin taşıdığı önemi bir kere daha söylemek gerekirse, bu işletmeler bir toplumda ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal ve siyasi açıdan da önemli görülmekte ve toplumda sosyal ve ekonomik hayatın omurgasını oluşturmaktadırlar. KOBİ'lerin üretime, istihdama ve istikrara olan katkıları bir yana, bunların da ötesinde daha büyük görevleri bulunan kuruluşlardır.

Bir ülkenin bütün coğrafik ve fiziki bölgelerine yayılmış olan KOBİ'ler, o ülkedeki bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde, istihdam artışı sağlanmasında, bireylerin refah düzeylerinin artırılmasında (gelir dağılımında adaletin sağlanmasında) ve sosyal dışlanmanın önlenmesinde etkili olmaktadır. Bütün bunların yanında, KOBİ'lerin toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve sermayenin geniş bir tabana yayılmasında, ekonomide nitelikli ve deneyimli işgücünün oluşmasında vb. büyük oranlarda da katkıda bulunmaktadır.

Dolayısıyla bir ülkede, KOBİ'ler geliştikçe üretim artar, işsizlik azalır, gelir dağılımı düzelir, ekonominin rekabet gücü artar, dış alım dış satım büyür, ekonomi bir savunma gücü kazanır. Ayrıca girişimcilik ruhu canlı tutulur, tasarruf ve yatırım düzeyi de yükselir. KOBİ'lerin tüm bu yararları yanında, bulunduğu ülkede demokrasinin geliştirilmesinde ve ekonomik ve sosyal krizlerin daha hafif atlatılmasında oynadığı roller de gözden uzak tutulmamalıdır.

1970 ve sonraki yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve devamında KOBİ'lerin esnek yapıları gereği piyasadaki işsizlik ve yeni teknolojiye uyumu konusundaki başarıları Türkiye'de ve gelişmiş ülkelerde, özellikle imalat ve hizmet sektöründe olmak üzere yaygın hale gelmişlerdir. Ülkelerin yöneticileri KOBİ'lerin özellikle ekonomik kriz dönemlerindeki avantajlarından daha çok yararlanmak ve piyasaların kısmen rahatlatılması için KOBİ'lerin desteklenmesi ve teşvik edilmeleri gereğini kısa sürede benimsemiş ve çeşitli şekillerde KOBİ'ler desteklenerek teşvik edilmişlerdir.

Özellikle 2008 yılında başlayıp 2009 yılında da etkilerini daha şiddetli bir şekilde hissettirerek devam ettiren “Dünya Finans Krizi” nin yaşandığı bir dönemden geçmekteyiz. Bu durum bize her zaman yaşayamayacağımız somut bir durumu da göstermektedir. Bu du-

rumda gerek gelişmiş dünya ekonomilerinin, gerekse Türkiye’de ne gibi önlemler alınmakta olduğunu takip etmek mümkün olmaktadır. Şimdiye kadar alınan tedbirler ile varılan sonuçlara bakarak, ekonomik kriz ve krizlerin fotoğrafını çekip, kısmen incelemek mümkün olabilmektedir.

Bu somut durum neticesinde konumuzu ilgilendiren KOBİ’lerin sosyo-ekonomik etkilerini de gözlemleyerek, daha isabetli sonuçlara varmak mümkün olabilmektedir. ‘2008 yılı “Dünya Finans Krizi” neticesinde şu tespitleri yapmak mümkün olmuştur.

- Finans sektöründe başlayan ekonomik kriz sanayi sektörünü önemli oranlarda etkilemiştir.
- Üretilen mamullerin bir kısmı, talep yetersizliğinden, firmaların elinde kalmış ve dolayısı ile firmalar üretim oranlarını ve kapasiteyi düşürme yoluna gitmişlerdir.
- Sanayi sektörünün önemli bir kısmını oluşturan ve üretimde bulunan KOBİ’ler, bu durumdan olumsuz etkilenmişlerdir.
- Büyük firmaların bir kısmı kapanmış ya da büyük oranlarda işçi çıkartmak zorunda kalmıştır.
- Piyasada bulunan birçok sektörde, bir taraftan üretim düşüşü yaşanırken, diğer taraftan da işsizlik oranları artmıştır.

Henüz Türkiye’de ve Dünyada krizin ne kadar ve hangi düzeyde devam edeceği tam olarak kestirilememektedir. Piyasadaki olumsuzluk ve durgunluğu azaltmak için alınan önlem paketlerinin, kısmen ekonomik canlılığa sebep olduğu görülmüştür. Özellikle ÖTV indirimi neticesinde, otomotiv sektöründeki satışların beklentilerin üstünde gerçekleştiği görülmüştür.

Küreselleşen dünya piyasalarının sonucu olarak, artan rekabet koşulları içinde her geçen gün daha hızlı ve etkin hareket etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı işletmelerin üretim kapasitelerini ve rekabet güçlerini arttırmak, sanayi alanlarını geliştirmek ve ulusal pazarlarını korumak için çeşitli destekler ve teşvik mekanizmaları gerekmektedir.

ABD, AB ve Türkiye’de yapılan araştırma sonuçlarına göre, büyük işletmelerden ziyade, küçük işletmelerin daha fazla iş ve istihdam alanı oluşturması KOBİ’lere duyulan ilginin artmasına neden olmuştur. Böylece KOBİ’ler günümüzde adeta istihdam politikalarının vazgeçilemez kuruluşları haline gelmiştir. Diğer bir ifade ile istihdam kelimesi KOBİ’lerle bütünleşmiş durumdadır.

Düşük eğitim düzeyinde ve vasıfsız olan toplum kesimlerine istihdam sağlayan KOBİ’lerin, ekonomide işsizliğin düşük oranlara çekilmesinde önemli bir görev üstlendiği açıkça görülmektedir. Ancak bu yapının “düşük ücretlere” ve “düşük iş güvenliğine” yol açtığı da bir gerçektir. Bunun önlenmesi için de devlet tarafından sürekli bir şekilde toplumun her kesimine yönelik eğitim ve mesleki eğitim kursları verilmelidir.

Ülke içinde bulunan küçük sermayenin, ekonomiye yatırım olarak dönmesinde KOBİ’lerin katkısı büyüktür. KOBİ’lerin kredi kullanımında büyük işletmelere oranla geride kaldıkları, daha ziyade kişilerin tasarruflarını değerlendirerek veya banka dışı kaynaklardan, işletme sermayesi tedarik ederek, ülke ekonomisi bakımından ilave bir sermaye birikimi sağladıkları söylenebilir.

Tüm yukarıda anlatılanlar neticesinde, 21. yüzyılın KOBİ'lerin yüzyılı olduğunu söylemek herhalde yanıltıcı olmayacaktır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke işletmelerinin % 99 gibi büyük bir kısmı, KOBİ tarifine uygun girişimlerden oluşmaktadır. Küreselleşme olgusu, 1980'li yıllardan itibaren, yeni dönemin ekonomik ve teknolojik koşullarına uygun olan, küçük girişimciliği ön plana getirmiştir. KOBİ'ler ölçek ekonomisi yaklaşımının zayıflaması, işletme yönetimi anlayışındaki değişimler, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin de avantajlarından faydalanmanın bir sonucu olarak, geleceğin model işletmeleridir denilebilir.

Kaynakça

- Aykaç, M. vd. (2007), Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler, İstanbul: İTO Yayını.
- Bayülken, Y. (2007), “KOBİ'lerin Tanımı, AB Ülkelerinde KOBİ'ler ve Sanayideki Yeri (Çevrimiçi) <http://www.metalmakina.com/>, 18 Aralık 2007.
- DPT. (2006), 2006 Yılı Programı, (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>, 23 Ocak 2009.
- DPT, (2006), Türkiye'de Yoksullukla Mücadele ve Sosyal İçerme Politikaları, DPT Yayını.
- Gök, M. (2004), İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler, Ankara: Roma Yayınları.
- Güloğlu T. (2007), “Poverty and Income Inequality in Turkey: Toward Accession to European Union”, Rethinking Turkey EU Relations, Editet: by Kenan Bağcı and Gül Tuğba Bağcı, Mv Wissenschaft, Germany: Minster.
- ILO, (2002), World Employment Report 2002, (Çevrimiçi) http://www.ilo.org/global/Supplemental_Navigation/SiteSearch/ContextualSearchResults/index.htm?lang=en&search_SectionId = 2511 & ctxseatxt=employment+report, 11 Temmuz 2008.
- KOBİDER, (2009), “KOBİ'lerde Cansuyu Kredileri İzdihamı”, Yeni Asya Gazetesi, KOBİDER Başkanı Nurettin Özgenç'in Açıklamaları, 12.03.2009.
- Koç, İ. Ö. (2008), Türkiye'de KOBİ'lerin Bugünü ve Geleceği, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Küçük, O. (2005), Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- OECD, (2005), SME and Entrepreneurship Outlook 2005, OECD Publish, 2005 Edition.
- Özdemir, S. vd. (2006), İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi, İstanbul, İTO Yayınları.
- TİSK, (2004), Türkiye'ye Yol Gösteren ilke, Politika ve Uygulamalar, Avrupa Birliğinde Girişimciliğin Geliştirilmesi, Ankara. TİSK Yayını.
- TÜİK, (2009), “İmalat sanayinde kapasite kullanımı daralıyor”. Vatan Gazetesi, Ekonomi Sayfası, TÜİK' in, 2008 yılı kapasite kullanım oranları açıklaması, 17 Şubat 2009.
- TÜİK, (2009), “İşsizlik Tırmanıyor” Sabah Gazetesi, Ekonomi Sayfası, TÜİK' in Kasım 2008 Dönemi Hane Halkı İşgücü Anket Sonuçları, 17 Mart 2009.
- TÜİK, (2009), Haber Bülteni, Hanehalkı İşgücü Araştırmaları 2009 Ocak sonuçları, (Çevrimiçi) http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri_do?id=4035, 10 Mayıs 2009.

Yılmaz, B. (2004), “KOBİ’lerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi”,
(Çevrimiçi) <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTMDERGI/ocak/2004>, 20
Temmuz 2009.

(Footnotes)

(*) Gıda ve gıda-dışı yoksulluk, gıda ve gıda-dışı harcamaların maliyetinin hane halkının toplam tüketim harcamasından çok olduğu durumdur.